

Avdelningen för kunskapsstyrning för socialtjänsten
Olga Gislén
olga.gislen@socialstyrelsen.se

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet Värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Nationell samordning och kommunernas ansvar SOU 2016:92

Kulturdepartementets dnr: Ku2017/00232/D

Sammanfattning

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om nationell samordning av arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. I arbetet med föreliggande yttrande har myndigheten fokuserat på frågor som rör socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens förutsättningar att bedriva ett framgångsrikt arbete mot våldsbejakande extremism. Socialstyrelsen vill framhålla att förslaget i dagsläget förutsätter att den samordnande aktören och länsstyrelserna ges möjlighet att förstärka sin kompetens så att de kan möta kommunernas behov av stöd i arbetet inom området.

6.4 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap som nationell samordnare

Socialstyrelsen ställer sig positiv till att ge Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) uppdraget att samordna arbetet att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Det som talar för att MSB kan bli den nationella samordnande aktören är myndighetens erfarenhet av samordning, utvecklat samarbete med forskare och att de har en fungerande infrastruktur till regioner och kommuner.

I betänkandet anges bland annat att den samordnande rollen innebär att följa och analysera de demokratistärkande insatserna samt åtgärderna för att motverka anslutning och underlätta utträde. Socialstyrelsen menar att MSB i dagsläget inte kan möta kommunernas behov av stöd i dessa frågor och förutsätter att den föreslagna samordnaren får de resurser man behöver för att förstärka sin kompetens på området.

Socialstyrelsen ser även ett behov av att ytterligare analysera hur MSB behöver förstärkas för att säkerställa att arbetet med att stödja länsstyrelser och kommuner genom vägledning, råd och prioriteringar inom ramen för uppdraget ska komma verksamheterna på lokal nivå till del på bästa sätt.

Socialstyrelsen ser även ett behov av en starkare koppling mellan den samordnande aktören, Polisen och Säkerhetspolisen i arbetet mot våldsbejakande extremism framförallt när det gäller arbetet med personer som redan är involverade i våldsbejakande extremism. I detta arbete är det även av stor vikt att ansvaret för respektive aktör tydliggörs.

6.6 Länsstyrelsen viktig inom samordningen

Socialstyrelsen ställer sig positiv till förslaget att ge länsstyrelserna en roll som länsvisa samordnare gentemot kommunerna.

Förslaget att ge länsstyrelserna rollen att stödja kommuner genom vägledning och råd i det praktiska arbetet mot våldsbejakande extremism förutsätter att de ges möjlighet att förstärka kompetensen för att kunna utföra detta arbete.

7.2.4 Kunskapshus

I betänkandet beskrivs arbetet som har bedrivits i form av kunskapshus i Örebro, Borlänge, Göteborg och Stockholm. Socialstyrelsen saknar ett förslag kring hur erfarenheter av detta arbete kan vidareutvecklas.

7.4 Motverka inträde till våldsbejakande extremism

Socialtjänstens behov

Socialtjänsten spelar en viktig roll i arbetet med att motverka inträde och underlätta utträde ur våldsbejakande extremism. Socialtjänsten har även, som framhålls i betänkandet, stora förutsättningar att verka mot extremism. Utifrån denna roll har personal inom socialtjänsten behov av stöd i sitt arbete inte minst i kontakten med individer som riskerar eller har involverats i våldsbejakande extremism. Socialstyrelsen har tagit fram ett stöd för socialtjänstens arbete med barn och unga vuxna. Utöver detta stöd kan personal inom socialtjänsten ha behov av att konsultera experter inom området. Det kan till exempel handla om stöd från andra kommuner som har mer erfarenhet av hur arbetet i enskilda fall kan bedrivas. Socialstyrelsen ser i detta sammanhang ett behov av att man i den fortsatta beredningen undersöker hur kommunernas behov av stöd i enskilda fall och i arbetet med att motverka inträde och underlätta utträde kan utformas, exempelvis genom att upprätta en nationell stödtelefon för personer som i sitt arbete kommer i kontakt med personer som har eller riskerar att bli involverade i våldsbejakande extremism.

Sorsamodellen

I betänkandet påpekas att risk- och sårbarhetsanalyser utgör en viktig del i arbetet mot våldsbejakande extremism och att socialtjänsten förväntas bidra till detta arbete. Socialstyrelsens erfarenhet är att socialtjänsten har liten kunskap om och erfarenhet av arbete med risk- och sårbarhetsanalyser. Socialstyrelsen har stöttat ett forskningsprojekt som har tagit fram den så kallade SORSA modellen. Modellen erbjuder ett stöd för att säkerställa socialtjänstens delaktighet i risk- och sårbarhetsanalyser och andra aktiviteter som underbygger den

kommunala krisberedskapen. Socialstyrelsen vill göra den nationella samordnaren uppmärksam på detta arbete.

7.4.4 Socialtjänstens kontakter med hälso- och sjukvården

I betänkandet påpekas att psykiskt sårbara individer har en ökad risk för radikalisering eftersom de kan attraheras av våldsbejakande extremistiska miljöer. Detta innebär att det finns en kontaktyta mellan hälso- och sjukvården och personer involverade i våldsbejakande extremism. Även Socialstyrelsen har påtalat att psykisk ohälsa kan förekomma bland personer som involverats i våldsbejakande extremism. I detta sammanhang saknar Socialstyrelsen en analys av vilken roll hälso- och sjukvården har i arbetet mot våldsbejakande extremism och hur det ska samordnas. Kopplingen mellan hälso- och sjukvården, kommunerna och MSB är oklart i betänkandet och skulle därför behöva förtydligas.

7.5.3 Brottsoffer

I betänkandet förs ett resonemang kring att likställa avhoppare med brottsoffer. Socialstyrelsen menar att det inte är lämpligt att göra denna koppling eftersom vi bedömer att deras situation och behov skiljer sig mycket åt. Frågan kring hur arbetet ska bedrivas med denna grupp behöver därför belysas för att säkerställa att rätt stöd och insatser erbjuds.

8. Ytterligare reglering av kommunernas ansvar

Socialstyrelsen delar Samordnarens syn att kommunernas ansvar för att motverka våldsbejakande extremism inte kräver några förändringar av befintlig lagstiftning. Socialstyrelsen ställer sig därför huvudsakligen positiv till förslaget att inte ytterligare reglera kommunernas ansvar. Myndigheten befarar dock att arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism och underlätta utträde kan prioriteras ned, framförallt i mindre kommuner. I betänkandet beskrivs att samordnaren har valt ”en övertalande strategi”. Socialstyrelsen befarar att denna strategi kan vara svår att upprätthålla över tid, eftersom den bedöms vara relativt resurskrävande. Vi ser därför ett behov av att det i den fortsatta beredningen säkerställs att kommunerna gör det arbete de åläggs att göra även i små kommuner med begränsade resurser.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Olivia Wigzell. I den slutliga handläggningen har tf avdelningschefen Erik Höglund och enhetschefen Beatrice Hopstadius deltagit. Olga Gislén har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

Olivia Wigzell

Olga Gislén